

A portrait of Frederick IV, King of Denmark, with long, curly, light-colored hair and a mustache, wearing a white coat with a red sash.

Frederik den Fjerde i Venedig

Tekst & foto: Sven Petersen

En royal rejse lyst for 300 år siden

Når man har fået kæmpet sig frem gennem mylderet på Rialtobroen og står og nyder udsigten over den tætte trafik på Canal Grande i Venedig, kan man i sydvestlig retning, nede for enden af kanalen i det skarpe venstresving på højre bred se et af byens smukkeste palæer, Casa Foscari - i daglig tale blot Ca' Foscari.

Lige siden min kone og jeg første gang var i Venedig med campingvognen for snart 10 år siden, har jeg været dybt fascineret af dette fornemme bygningsværk. Det er opført i venetiansk stil i 1437 til doge Francesco Foscari. Det har en fint udskåret facade med smukke gotiske spidsbue-vinduer. I marmorfrisen over vinduerne på anden sal ses to gange to amoriner, der holder Foscari-familiens våben. Jeg har nydt palæets smukke proportioner og dets harmoniske elegance hver gang, vi er sejlet forbi med vaporettoen. For 7-8 år siden gennemgik palæet en gennemgribende renovering, så det i dag fremstår smukkere end nogensinde.

Royale relationer

Først for 5-6 år siden opdagede vi, at dette flotte palads har en interessant tilknytning til en af Danmarks tidligere regenter, nemlig den enevældige kong Frederik 4. Han boede her i over to måneder i starten af 1709. At der er en lidt pikant krølle på historien om den danske konge, gør den absolut ikke mindre interessant. Den gode Frederik siges nemlig at have været ualmindeligt dameglad. Faktisk lidt af en skørtejæger. Sådan dømmes han i hvert fald

af datidens kilder. "En ven af det smukke køn, der let kommer i lidenskab for de damer, der besidder skønhed og behager ham"; – sådan lød skudsmålet. Hvad siger I så...?

Lige siden vi blev opmærksomme på, at der var noget med Frederik 4. og Venedig, har vi læst, hvad vi har kunnet finde på biblioteket om hans ophold i den smukke by. Nettet har også været brugt flittigt, ligesom det helt naturligt har betydet nogle museumsbesøg herhjemme oveni.

Vi har ofte haft lyst til at stige i land fra vandsporvognen for at tage det smukke palæ ved Canal Grande i nærmere øjesyn. Gerne indefra, hvis det ellers var muligt. Og det var det sidste sommer - til vores store overraskelse!

Det er historien om Frederiks besøg her for præcist 300 år siden, jeg gerne vil fortælle.

Langt fra hjemmet - som greve

En råkold efterårs morgen i 1708, nærmere betegnet den 30. oktober, tog Frederik 4. en almindelig, hverdagsagtig afsked med sin gemalinde, dronning Louise. Han fortalte hende, at han ville tage på jagt ved Vallø.

Imidlertid skulle der gå trekvart år, før Louise igen skulle

komme til at se sin gemal. Efter et kort ophold på Vallø fortsatte kongen nemlig videre til Antvorskov, hvor han samlede et stort rejsefølge, som skulle ledsage ham på en lang og grundigt forberedt rejse ned gennem Europa til Italien. Det var en rejse, Louise ikke anede noget som helst om før nogle dage senere.

Da meddelte kongen hende nemlig ganske kort pr. bud, at han havde valgt at tage på en større rejse til Italien. Men der forlød intet om formålet. Da hun modtog hans besked, skal hun angiveligt have fået et voldsomt raserianfald. Egentlig ganske forståeligt, - ikke?

Alt mens Store Nordiske Krig rasede, havde den dengang 37-årige danske kong Frederik besluttet at forlade sit land og sit folk. Han havde da været konge i ni år. Tidligt om morgenen den 2. november 1708 satte en lang kortege af vogne og ryttere til hest af sted fra Antvorskov for at begive sig på kongens anden Italiens-rejse. Rejsen skulle komme til at vare hele 9 måneder! Til rejsen havde kongen fået fremstillet en særlig karrisse med komfortable, blødt polstrede sæder. Rejseruten gik over Fyn til Koldinghus og videre ned gennem Tyskland.

Frederik havde valgt at rejse inkognito, dvs. ingen måtte undervejs kende noget til hans sande identitet. Ryttere blev sendt nogle dage i forvejen på den planlagte rute for at sørge

for overnatningsmuligheder på kroer og herberger for "Greven af Oldenburg" og hans store følge. Titlen var ikke tilfældigt valgt, idet Frederik, ud over at være konge af Danmark-Norge, venderne og goterne også var hertug af Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken samt greve af Oldenburg og Delmenhorst.

Et mægtigt rejseselskab

Som nævnt rejste kongen ikke alene. Et følge på ikke mindre end 80-90 personer fulgte ham på rejsen. Peter Fogtdal skriver endda i en kronik, at der var 96! En enkelt, ubekræftet kilde på nettet nævner sågar 120 mand. Den halve regering, livlægen, hofpræsten, barberen, skrivere, pager, lakajer, kurerer, kuske, 15 staldkarle osv. udgjorde den store forsamling. Hertil kom mere end 40 heste og endelig hans to elskede hunde.

De tilbageblevne ministre blev ladet hjemme uden fuldmagt til at foretage andet end små, ubetydelige forretninger. Alle sager skulle med sendebud bringes til Hans Majestæt til godkendelse og underskrift. Udførlige referater af alle sager, som blev klaret herhjemme, blev med rytter sendt ned til kongens orientering. Underlig tanke, at Danmark og Norge blev regeret fra tilfældige tyske krostuer og italienske paladser!

Alt dette kan ikke andet end at have lammet landet. I dag,

Vil man nyde Ca' Foscari fra vaporettoaen eller gondol, gøres det bedst ved middagstid. Da fremstår facaden allersmukkest.

Frederik den Fjerde i Venedig

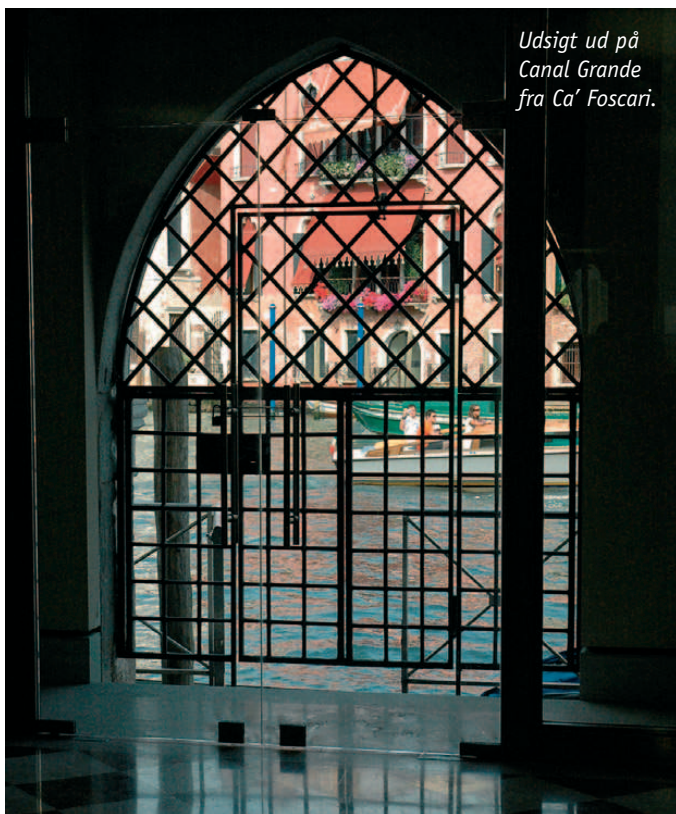
Carlevaris' store maleri af regattaen, afholdt til Frederik 4.s ære. Udsnittet viser kongen sammen med en kavalier, begge med trekantede hatte.

hvor alt skal gå så pokkers hurtigt og effektivt med e-mail, videokonferencer, sms'er, fax, direkte TV fra Folketinget osv. er det svært at forestille sig, hvordan det har ladet sig gøre at styre landet på datidens vilkår – og så på den afstand. Kong Frederiks afrejse fra København havde været dybt hemmelig. Alle deltagere og deres pårørende var i tiden op til afrejsen formanet om at iagttage den største diskretion. Ingen måtte få nys om noget som helst. Datidens presse var pålagt ikke at beskrive hans afrejse eller formålet med den kostbare odysse, - hvilket blev respekteret. En tavshed, der er utænkkelig i vore dage, hvor stort set alle i pressen tør, - og ingen tier! Først en måned efter, at Frederik med sit følge havde forladt landet, skrev Nye Tidender i en kort notits, at kongen var afrejst for bl.a. at besøge sin et år ældre fætter August den Stærke i Leipzig. Her skulle han overrække fætteren Elefantordenen.

Kongelig kærlighed

Der har helt op til vore dage været mange forskellige gisninger om, hvad formålet var med hans meget usædvanlige rejse. Var det vigtige, politiske forhandlinger, der sendte ham sydpå? Var det kunsten, gamle venner eller Sydens sol, der trak - eller blot almindelig eventyrlyst? Næh, de fleste historieforskere er i dag enige om, at det såmænd slet og ret var et gammelt elskovsforhold, som drev ham, - eller at det i det mindste var en stærkt medvirkende årsag. Ak ja, den kærlighed, den kærlighed... Frederik havde ry for at være en meget flittig regent, som personligt havde styr på alle landets anliggender. Men det enevældige styre bevirkede, at kongen til tider var træt og virkede udrændt. Det lyder jo ganske sandsynligt!

Dertil kommer, at han ofte skal have været godt og grundigt træt af sin hustru, dronning Louise. Det var i en sådan trist, modløs periode, at han besluttede at ville til Italien for at finde og genoptage kontakten med den fortryllende smukke adelsfrøken, Teresa Trenta fra Lucca. Med hende havde han 16 år tidligere haft et hedt kærlighedsforhold. I 1692-93 havde Frederik som 20-årig kronprins nemlig af sin far været sendt på dannelsesrejse rundt i Europa. En rejse, som bl.a. havde ført ham til Paris og Rom. I Firenze havde han haft en hed romance med nævnte Teresa. Da hun mestrede både tysk og fransk, havde hun på rejsen fungeret som hans tolk. Ved et aftenbal skal de angiveligt været blevet inderligt forelskede i hinanden. Deres forhold blev dog ikke til mere end dette; som troende katolik kunne Teresa ikke indgå ægteskab med en lutheraner. Og havde kronprins Frederik valgt kærligheden og besluttet at konvertere til katolicismen, ville han automatisk have fraskrevet sig retten til den danske trone. Så Frederik måtte uheldigvis rejse hjem uden sin elskede, selv om han gerne ville have gjort hende til Danmarks dronning. Som afskedsgave havde Teresa givet kronprins Frederik et lille, uanseligt, forgyldt krucifiks i et foderal i sølvfiligran. Blot 7 cm langt. Ifølge kilderne bar Frederik lige siden dette kors på sig i en lomme - som et dyrebart minde. I dag er krucifikset udstillet som genstand nr. 1036 i en vindueskarm i De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg Slot. Hun havde til gengæld af ham fået et lille malet miniatureportræt.

Udsigt ud på Canal Grande fra Ca' Foscari.

Fanget i Kong Vinters jerngreb

Efter en seks uger lang og anstrengende rejse ned gennem et vinterligt Europa nåede kong Frederik endelig den 17. december frem til Verona. På det tidspunkt var hans rette identitet efterhånden blevet kendt. Det har givet været svært at forklare størrelsen af det enorme følge - uden at komme til at røbe, hvem det i virkeligheden drejede sig om.

Ifølge kong Frederiks rejseplaner skulle han på gennemrejsen til Firenze gøre et planlagt ophold i Venedig med indlagte

visitter hos gamle venner fra den første rejse - og ikke mindst overvære det store, årlige karneval.

Vejrguderne bestemte imidlertid, at hans ophold her kom til at vare meget længere, end det var forudbestemt. I alt opholdt kong Frederik og hans følge sig hele 9 uger i Venedig, før rejsen kunne fortsætte sydpå mod Firenze, hvor han endelig skulle gense sin ungdoms kærlighed.

Den 29. december kørte kongen sammen med blot en enkelt ledsager fra Vicenza til Fusina, hvor de lejede en gondol.

Herfra sejlede de så det sidste lille stykke vej over lagunen til Venedig. De øvrige i det store følge fulgte efter et par dage senere. Frederik ønskede at ankomme til Venedig i dybeste diskretion, da han først gerne ville have klaret nogle presserende statsanliggender som Danmarks regent.

Det blev respekteret, og Nytårsdag blev han officielt modtaget med al den opmærksomhed og festivitas, som det hører sig til for en kongelig. Dette var lagt i hænderne på fire fornemme adelsmænd. De var blevet udvalgt til at opvarte kong Frederik under hele hans ophold i Venedig.

Der havde helt siden slutningen af november været gjort forberedelser til kongens ankomst til Venedig. Byens Råd var på det tidspunkt blevet adviseret om kong Frederiks snarlige komme, og man havde fået indrettet et af Venedigs - også dengang - allersmukkeste palæer, Palazzo Foscari til hele den danske delegation. Sammen med hele sit følge blev Frederik indlogeret hos signor Alvito Foscari i paladset.

Ved modtagelsen modtog Frederik en såkaldt Rinfrésco, en kostbar forfriskning til 2000 dukater, der beskrives som "en fortræffelig Present af allehaande Forfriskninger og andre Ting, som alt sammen blev overbragt i 12 smukke Barquer,

Bagerst i billedet, lidt til højre for midten, ligger Ca' Foscari flot og mægtigt ved Canal Grande. Tårnet oppe over taget tilhører en bagved liggende kirke.

Tøjhusmuseets pragtstykke.

Fra glaskabinettet på Rosenborg.

Marmorbuste af Dronning Louise på Rosenborg Slot.

paa hvilke Roerskarlene vare klædte i Republiques Liberie". Ud over det overdådige kulinariske overflødigehorn inkluderede gaven 250 stk. kostbare, venetianske glas.

Det var planen, at Frederik skulle fortsætte sin videre færd, når han havde overværet det traditionelle, storslæde karneval. Imidlertid skulle man i Venedig netop den vinter opleve den strengeste frost i flere hundrede år. Kanalerne frøs til, - og karnevallet måtte udsættes en måned. Lang tid efter den strenge vinter omtaltes den som "L'anno del re Federigo di Danimarca", dvs. Kong Frederik af Danmarks år. I sine notater har Frederik anført, at han så fattige fryse ihjel på gaderne, samt at han så en hund dø af kulde i en gondol. Adelsfrøkner og - fruer bebrejdede i kådhed Frederik for at have bragt kulden med sig fra Det Høje Nord.

Det var nu ikke blot i Norditalien, at den ekstreme vinterkulde hærgede; hele Europa var ramt. Dette førte efterfølgende til udbredt hungersnød i flere europæiske lande.

Turisten Frederik

Den ufrivillige forlængelse af opholdet har næppe ærgret den danske konge, men måske givet ham søvnløse nætter. Han gik bogstaveligt talt fra fest til fest. Som nævnt tidligere, var han en damernes ven, som elskede baller, gode middage, fester samt ture i teatret eller i operaen i smukke kvinders selskab. Specielt maskeballer var Frederiks yndlingsforøjelse. Det nævnes et sted, at han i sin "Hand- und Schreib-Kalender" havde noteret navnene på 29 damebekendtskaber af det bedre borgerskab - alene i Venedig.

Frederik og hans følge var særdeles populære gæster i Venedig, hvilket fremgår af datidens optegnelser. Venetianerne oplevede Frederiks følge, "protestanterne", som de blev kaldt, som dannede og høflige mennesker, som ikke var nogen til gene.

Som gæst var Frederik særdeles rundhåndet med gaver. Adskillige ordner blev fx delt ud, ligesom han endog forærede nogle af sine bedste heste væk. Det må have betydet voldsomme, logistiske vanskeligheder at transportere de store mængder gods med sig ned gennem Europa.

Frederik teede sig, næsten som en turist i dag gør det. Bl.a. blev der købt masser af souvenirs med hjem, fx en vifte til

dronning Louise, skåret i elfenben. Det var, hvad hun blev spist af med.

Jeg gad nok vide, om gaven var nok til at formilde hende, da han kom hjem. På Burano købte han - ikke underligt - for 500 dukater kniplinger. Et glasværksbesøg på Murano indgik også i hans program. Den 16. februar købte han her en enorm samling glas, 8 lysekroner, 8 væglampetter, servicer, nips osv., i alt 500 stk. Alt er i dag udstillet på Rosenborg Slot. Det er efter sigende den største samling af venetiansk glas uden for Italien. På Rosenborg er der et rum, som er helliget Frederik 4. - udover den omtalte glassamling.

Min kone og jeg så samlingen i efterårsferien - og må indrømme, at det ikke lige rammer vores smag. Så bryder jeg mig mere om de halskædevedhæng, vi selv købte for et par år siden dernede.

I parentes kan jeg lige sparke ind, at vi som regel tilbringer uge 42 på Absalon Camping, og med den som base nyder vi Københavns store udvalg af kunst- og kulturtilbud i skolernes efterårsferie.

Kunst og kanoner

Nå, tilbage til Frederik. Før sin ankomst til lagunebyen havde han anmodet om, at han - som det var tilfældet på den første Italiensrejse - fik lov at besøge Arsenalet, verdens dengang største skibsværft. I øvrigt med eget kanonstøberi. Dette fik han naturligvis lov til.

Til sin store overraskelse og umådelige glæde fik han ved denne lejlighed foræret 2 flotte, nystøbte bronzekanoner og en lille mortér. Dem kunne han naturligvis ikke bringe med sig på sin videre færd; de blev i stedet i 1714 hentet hjem til København af et dansk orlogsfartøj.

Sædvanligvis er jeg svær at begejstre, når det gælder militært isenkram. Men de her kanoner, de er godt nok flotte! Det må jeg indrømme. Slanke, elegante, italiensk design Anno 1709. De er i dag udstillet på Tøjhusmuseet i København, hvor vi - ligeledes i efterårsferien - så dem. De er utroligt flot dekoreret med forskellige latinske inskriptioner - ud over Kongens monogram, Rigsvåbnet, den venetianske løve og

andre dekorationer. Besøg dem i Kanonhallen! De er nogle af Tøjhusmuseets pragtstykker.

Under sit ophold i Venedig lod Frederik sig forevige af en af Italiens dygtigste portrætmalerinder, den populære Rosalba Giovanna Carriera, som var mange europæiske hoffers foretrukne portrættør. Hendes meget yndige og udtryksfulde portræt af Frederik kan i dag ses i rum 43 på Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot i Hillerød.

Samme sted hænger Luca Carlevaris' store, flotte maleri fra 1709, som skildrer den store regatta på Canal Grande, som blev afholdt til kong Frederiks ære. Den storslåede og farverige fest blev afholdt den 4. marts, dagen før hans afrejse fra den smukke by i lagunen.

Det hele sluttede med en stor festmiddag i Palazzo Foscari for hele den store flok af danskere, anført af kong Frederik.

Værten var grev Alvito Foscari.

Ni eventyrlige uger i Venedig med dans og maskerade, smukke kvinder, god mad og vin, store kunst- og kulturoplevelser, sightseeing og turistshopping var forbi.

På farten igen

Beruset af oplevelserne i Venedig fortsatte Frederik 4. med sit store følge "videre ind i Italien", som kilderne fra dengang skriver.

Frederik bar stadig det lille sølvkrucifiks på sig. For rejsemålet var, som nævnt tidligere, Firenze, hvor kongen håbede på et kærligt gensyn med sin ungdoms elskede, Teresa Trenta.

Maskerade på venetiansk maleri fra 1700-tallet. Lige noget for Frederik 4.

Men, men, men... I sorg over, at hun i 1693 ikke kunne følge med Frederik til Danmark og blive rigets dronning, havde hun valgt at gå i kloster i Firenze. Her havde hun i mellemtiden fået tildelt navnet Maria Maddalena. Her slutter foreløbigt min historie om Frederik 4. og hans eventyrlige Italien-oplevelser.

Fortsættelse følger - måske...

Fik Frederik genset sin elskede Teresa i Firenze? Fulgte hun denne gang med ham til Danmark? Kom alle velbeholdent hjem? Hvordan reagerede Louise ved gensynet med sin mand? Er det rigtigt, at rejsen i alt kom til at koste Kongehuset 200.000 rigsdaler? Er det rigtigt, at byggeriet af nogle af de danske slotte er inspireret af den arkitektur, som Frederik 4. så på sine to Italiensrejser? Det er interessante spørgsmål, som jeg ikke vil røbe svarene på her. Gå i stedet på biblioteket og lån bøger om Frederik 4., - det er spændende og let tilgængelig læsning! Og absolut ikke kedelig - lige noget til en hyggeaften i campingvognen eller i den dybe lænestol derhjemme.

Værd at vide:

Litteratur:

Kronik i Kristeligt Dagsblads Netavis:
www.kristeligtdagblad.dk/artikel/173275

Marie Hvidt:
Frederik IV
En letsindig alvorsmand
Gads Forlag 2005

Henning Dehn-Nielsen:
Frederik 4. - Tordenskiolds kongeforlaget Sesam 2001

Mogens Bencard:
Kærlighed og karneval - Frederik 4. i Venezia
Tidsskriftet Sfinx 1998
(21. årg.) nr. 2

www.udlandsguiden.dk/web474.asp

Adresser/GPS-koordinater:

Ca' Foscari, Venedig
(bagindgangen)
45°26'04,00" N
12°19'49,00" E

Rosenborg Slot
Øster Voldgade 4a, 1350 Kbh. K
55°41'10,70" N
12°34'35,37" E

Tøjhusmuseet
Tøjhusgade 3, 1220 Kbh. K
55°40'29,34" N
12°34'46,12" E

Frederiksborg Slot
3400 Hillerød
55°56'05,41" N
12°17'51,12" E

Og besøg endelig de nævnte, danske museer, som rummer minder om den gode Frederik. De er virkelig et besøg værd!

Og når I er i Venedig, så stå af ved vaporettoppstedet San Tomà. Herfra er der ikke langt at gå til bagindgangen til Ca' Foscari, som i dag rummer en del af Venedigs universitet. Da vi var der sidste sommer, havde man her en kunstudstilling samt en udstilling om ægte og falske oldtidsfund.

Men det var nu ikke derfor, vi opsøgte det smukke palæ. Vi ønskede, om muligt, at få lov at se og gå i de rum, hvor Frederik havde festet og forlystet sig i smukke kvinders selskab for præcist 300 år siden.

Jeg er overbevist om, der nok kommer en fortsættelse af min historie om Frederik og Teresa på et tidspunkt. For én ting er stensikkert:

Vi er blevet så Frederik-interesserede, at vi inden for de næste par år vil til Toscana. Der er nogle ting og steder dernede, vi absolut må se med egne øjne – og ikke blot læse om.

Vi er eksempelvis nødt til at besøge det kloster i Firenze, hvor den fromme nonne Maria Maddalena, alias Teresa Trenta boede. Hendes fødeby Lucca og de omkringliggende landsbyer er også særdeles interessante i denne sammenhæng. Det kunne

være sjovt at foretage en rejse så tæt på Frederik 4.s fodspor som muligt. Vi var for nogle år siden med campingvognen i Toscana, men kendte den gang ikke noget videre til Frederik 4., og slet ikke til hans forhold til Italien - og langt mindre til, at han havde haft "en affære" dernede.

Announce